

Psychomotorický vývoj jedince se zrakovým postižením a jeho zvláštnosti

Referenční trojúhelník dle Trevarthena – vidící dítě

Referenční trojúhelník dle Trevarthena – nevidomé dítě

Vývoj zrakového vnímání (0-6m.)

10 – 2 měsíce - fixační reflex - dítě se dívá každým okem zvlášť, druhé oko může zašilhat, vnímá světlo a tmou

12. měsíc - binokulární fixační reflex - vidění oběma očima, schopnost krátkodobé fixace na vzdálenost asi 10cm. Kojenec je schopen pozorovat pohybující se předmět ze středu ke straně a opačně, neumí pohledem přejít tzv. středovou čáru

13. měsíc - reflex konvergence a divergence - objevují se protisměrné pohyby očí (konvergence/divergence), dítě reaguje na obličej, sleduje své ruce, je schopno zaostřit do vzdálenosti 50 cm

14. měsíc - reflex akomodace - schopnost ostrého vidění na různou vzdálenost, dítě sahá po předmětech a prohlíží si je

16. měsíc - reflex fúze - obrazy obou očí se v mozku spojí v jeden, dítě sleduje dění kolem sebe, očima hledá zdroj zvuku, sahá po předmětech, fixuje předměty ve vzdálenosti 1 metr, pohybující se i padající předměty, rozvíjí se barevné vnímání

Vývoj zrakového vnímání (starší 6m.)

19. měsíc - upevnění binokulárních reflexů, dítě dobře akomoduje, sleduje dění kolem sebe

11 rok - rozvoj prostorového vidění, dítě může stále narážet do předmětů, vnímání prostoru ještě není stabilizováno; rozvíjí se výtvarné aktivity

13 roky - ukončení vývoje reflexů, rozpoznání a pojmenování předmětů a barev

16 let - stabilizace binokulárních reflexů v případě poruch binokulárního vidění je do tohoto období možná náprava

Vývoj motoriky vidícího dítěte vs. dítěte s těžkým postižením zraku (0-6m.)

10 – 4 týdny - tonicko-šijový reflex držení, pohyby jsou křečovité, ruce sevřené v pěst na stejné úrovni jako dítě vidící

16 týdnů - sledování obličeje a reakce na něj, pohyby jsou plynulejší, ruce se uvolňují

14 měsíce otáčení hlavičky ze strany na stranu, dítě sahá po předmětech mimo středovou čáru, na bříšku se opírá o předloktí a zvedá hlavu

16 měsíců - na bříšku „pase koně“ – dlaně jsou otevřené, sahá po předmětech, otáčí se ze zad na bříško

■0 – 4 týdny – stejný vývoj jako dítě vidící

■6 týdnů - pohyby jsou plynulejší, ruce se uvolňují

■4 měsíce - dítě nereaguje či jen omezeně na předměty a osoby ve svém bezprostředním okolí, mimika je chudá, dítě je záměrně tiché, aby mohlo dobře slyšet. Dítě nemá dostatek podnětů, nezvedá hlavičku, šíjové svalstvo je ochablé

■6 měsíců - dítě je pasivní, posazené krátce sedí

Vývoj motoriky vidícího dítěte vs. dítěte s těžkým postižením zraku (starší 6m.)

• 8 měsíců - objevuje se pinzetový úchop překulí se na břicho, hlavičku zvedá jen na chvíli

■10 měsíců - dítě samostatně sedí, do sedu se dostává z pokleku, začíná lezení

■1 rok - dítě stojí jistě s oporou, chůze s přidržením

■1,5 roku - samostatné postavení se v prostoru, samostatná chůze

■2 roky - jistá chůze po rovině, po schodech s přidržením, po 2.roce bez držení

■8 měsíců - překulí se na břicho, hlavičku zvedá jen na chvíli

■10 měsíců – na břichu „pase koně“, pasivně postavené chodí úkrokem

■1 rok - zvedá se do sedu, stoupá, leze

■1,5 roku - chůze s oporou

■2 roky - samostatná chůze (u některých nevidomých dětí až ve 3 letech)

Batolecí věk:

ZDRAVÉ DÍTĚ:

■autonomizace z vazby na nejbližší okolí - vazba na okolí

■rozvoj samostatné lokomoce - opoždění samostatné lokomoce

■rozvoj motoriky - opožděný rozvoj motoriky

■expanze do prostředí - strach z neznámého prostředí

DÍTĚ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM:

■rozvoj řeči	- opoždění vývoje řeči – řeč je kompenzačním prostředkem
■motivace prostředím k pohybu	- uspokojení potřeb pohybu automatismy
■rozvoj koordinace oko – ruka	- manipulační aktivita chybí
■sociální význam lokomoce	- nesamostatně se pohybující dítě = nízká úroveň
■výběr vlastností pozorovaného objektu	- nemožnost úplného vnímání předmětů
■hra a jednání nápodobou	- nápodoba není možná
■vědomí norem a pravidel	- nevyžadování norem a pravidel
■prosazování se ve skupině	- pasivita, závislost na ostatních
■vědomí trvalosti předmětu	- neschopnost zrakového ujištění o existenci předmětu

Předškolní věk:

■ZDRAVÉ DÍTĚ:

- iniciativa, sebeprosazení
- získávání informací
- regulace chování dítěte
- vyrovnaná výchova
- postavení v kolektivu, nezávislost
- rozvoj pozornosti
- fixace na vizuálně prezentovanou formu
- vývoj kresby
- záliba ve hře a vyprávění
- učení zkušeností

DÍTĚ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM:

- pasivita
- verbální kompenzace
- chybění zpětné vazby
- ochranná / trestající výchova
- neschopnost prosadit se, pomoc dospělých
- slabá koncentrace pozornosti
- vizualizace chybí nebo je postižena
- vývoj kresby jako u zdravých dětí, se specifickými rysy
- záliba ve hře a vyprávění
- učení a pozorování přes zprostředkovatele

Školní věk:

■ZDRAVÉ DÍTĚ:

- vyvážený vývoj dítěte
- přizpůsobení se prostředí a požadavkům
- snaživost = úspěch

DÍTĚ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM:

- nerovnoměrný vývoj dítěte
- přizpůsobení se i skupině zdravých vrstevníků
- časté zažití neúspěchu

■ vyvážené hodnocení	- zkreslené hodnocení zdůrazňující odlišnost
■ identifikace s učitelem	- silná identifikace s učitelem (*internát)
■ důraz na vizuální paměť	- důraz na sluchovou paměť
■ potřeba pohybové aktivity	- omezení pohybu
■ potřeba otevřené budoucnosti	- nejistota
	- častá sociální neakceptace okolím

Studijní literatura:

VÁGNEROVÁ, M. *Oftalmopsychologie*. Praha: UK, 1995. ISBN 80-7184-053-X

OPATŘILOVÁ, D. (Ed.) *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními potřebami*. Tišnov: TURSUM, 2006. ISBN 80-210-3977-9